

ВІДГУК

офіційного опонента **Голубович Інни Володимирівни**, доктора філософських наук, професора, завідувачки кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
на дисертацію **Світлицької Віолети Романівни на тему «Феномен жінки у філософському дискурсі»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія, галузі знань 03 Гуманітарні науки

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Під впливом сучасних світоглядних зрушень, зокрема критики раціоналістичних моделей і зростання уваги до тілесного, емоційного та ціннісного вимірів людського існування, посилюється потреба у цілісному філософському осмисленні феномену жінки. У цьому контексті жінка та жіноче постає не лише як об'єкт аналізу, а як важливий смислотворчий чинник, що поєднує традиційні уявлення з новітніми культурними та онтологічними інтерпретаціями. Особливої значущості дослідження набуває в умовах воєнного стану, глобальної нестабільності та гуманітарних викликів, коли жіноче актуалізується як ресурс збереження цінностей, підтримки соціальної стійкості та відтворення культурних практик. Роль жінки виходить за межі соціальних функцій і набуває глибокого символічного та світоглядного значення, пов'язаного з практиками турботи, відповідальності та емпатії. Водночас сучасні процеси цифровізації, трансформації ідентичностей і зміни меж між приватним і публічним просторами формують нові способи репрезентації жіночого, що потребує перегляду усталених теоретичних підходів. Залучення архетипових структур, міфологічних і релігійних наративів у поєднанні з аналізом сучасних культурних практик відкриває перспективи міждисциплінарного синтезу та розуміння механізмів соціалізації й передачі знання. Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю комплексного осмислення жіночого як активного чинника формування сучасного соціокультурного простору, що інтегрує традиційні та інноваційні смисли і відображає ключові тенденції розвитку гуманітарного знання. Необхідність інтеграції міфологічних витоків,

релігійних наративів, соціальних практик та естетичних репрезентацій у єдине концептуальне поле обумовлює актуальність і наукову значущість цього дослідження.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення з текстом дисертації дозволяє констатувати, що основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні В. Світлицької, є достатньо обґрунтованими й достовірними. Усі необхідні структурні елементи дослідження, а також його науковий апарат представлено на високому теоретичному й методологічному рівні.

Об'єкт дослідження – феномен жінки у філософському дискурсі. *Предмет дослідження* – філософські концептуалізації феномену жінки в соціокультурному, світоглядному та антропологічному контекстах. *Мета дослідження* – проаналізувати феномен жінки як багатовимірний теоретичний конструкт та визначити ключові аспекти його репрезентації у філософському дискурсі.

Зазначимо, що об'єкт, предмет і мета дослідження чітко узгоджені між собою як у змістовому, так і в стилістичному відношенні. Дослідниці вдалося досягти поставленої мети завдяки послідовному виконанню чітко окреслених дослідницьких завдань та застосуванню комплексної методології, яка відображує багатовимірність і динамічний характер феномену жінки та передбачає поєднання класичних філософських методів аналізу з інструментарієм суміжних гуманітарних наук. У рецензованому дослідженні використано комплексну, міждисциплінарну методологію, що поєднує загальнонаукові принципи із сучасними філософськими підходами. Провідною є стратегія системного та холістичного аналізу, яка дозволяє розглядати феномен жінки як багатовимірний конструкт у єдності онтологічних, соціокультурних та індивідуально-досвідних вимірів. Методологічний інструментарій доповнюють феноменологічний, герменевтичний, біографічний і парадигмальний підходи,

що забезпечують інтерпретацію жіночого досвіду, його історичної динаміки та культурних репрезентацій. Використання аксіологічного аналізу, ідеальних типів та історико-філософських паралелей сприяло виявленню ціннісних засад і типологічних моделей жіночності. Також дисертантка залучила синергетичний, агапеологічний та езотеріологічний підходи, які дозволяють осмислити жіночу суб'єктність як відкриту, динамічну та духовно насичену систему. Емпіричну основу дослідження становить метод опитування, а також аналіз мистецьких практик як способу реконструкції сучасного жіночого досвіду. Сукупність застосованих підходів забезпечує цілісність і глибину філософського аналізу предмету дослідження.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження В. Світлицької полягає в концептуалізації феномену жінки як багатовимірного теоретичного конструкту та визначенні основних форм його репрезентації у філософському дискурсі. Зокрема, у межах холістичного підходу феномен жінки осмислено як цілісну, самоорганізуючу форму духовно-матеріального буття, що поєднує особистісний, соціальний та універсальний виміри й виступає чинником смислової єдності культури та суспільства; запропоновано багатофакторну модель жінки як соціокультурного феномену на основі системних параметрів, яка відображає її динамічність, адаптивність і здатність відповідати соціокультурним запитам через різні поведінкові моделі; здійснено порівняльний структурно-функціональний аналіз архетипів жіночого у різних культурах, що дозволило виявити універсальні риси архетипу Великої Матері (дуальність, циклічність, посередництво, роль у соціалізації); осмислено феномен жінки доби метамодерну як цілісний соціокультурний і духовно-антропологічний феномен, що поєднує традиційні й сучасні цінності та відображає суперечливість і динаміку сучасності, а також концептуалізовано жіночу суб'єктність у метамодерному контексті на основі парадигмального

підходу, що дозволило розкрити її творчий і духовний потенціал у сучасному культурному просторі.

Структура дослідження чітка, логічно викладена, відповідає меті та поставленим завданням, які були успішно вирішені. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на шість підрозділів, списку використаних джерел до кожного з розділів, висновків та додатків. Список використаних джерел в цілому нараховує 655 найменувань, з них – 338 іноземною мовою. Загальний обсяг дисертації складає 416 сторінок, з них – 255 сторінок основного тексту.

У тексті дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

Вступ містить усі необхідні складники: обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено його об'єкт, предмет і методи, доведено його наукову новизну, розкрито практичну цінність, вказано апробацію здобутих результатів, зазначено апробацію здобутих результатів, а також кількість публікацій за темою дисертації та ін.

Розділ I дисертаційного дослідження розкриває теоретико-методологічні засади дослідження феномену жінки у філософському дискурсі. В ньому дисертанткою здійснено комплексний аналіз феномену жінки як багатовимірного теоретичного конструкту, розглянуто онтологічні засади та етимологію поняття «жінка», простежено трансформацію його розуміння від природно-біологічно детермінованої сутності до соціально, культурно та символічно конструйованої форми буття, що реалізується через мовні практики, нормативні системи та владні відносини. Визначено та описано методологічний інструментарій дослідження. На нашу думку, серед важливих результатів дослідження слід виокремити впровадження у філософський дискурс багатофакторної моделі жінки як соціокультурного феномена на основі бінарних атрибутивних системних параметрів, що поєднує широкий набір характеристик та інтегральних індикаторів. Жінка показана як соціокультурний феномен з позицій системного моделювання. Також уперше з позицій холістичного

підходу феномен жінки представлено як цілісну, самоорганізуючу форму духовно-матеріального буття, що функціонує на перетині особистісного, соціального та універсального рівнів. Розділ в цілому підкреслює міждисциплінарну спрямованість дослідження та формує підґрунтя для подальшого аналізу репрезентації та концептуалізації феномену жінки у філософському дискурсі.

Розділ II дисертаційної роботи присвячений філософському осмисленню феномену жінки через призму метафізичних і соціокультурних вимірів. У межах дослідження поняття «метафізика жіночого» аналізується як онтологічна та символічна реальність, що виявляє глибинні підвалини жіночого начала у структурі буття. Розгляд жіночого здійснюється в двох площинах: як філософська універсалія, що проявляється через символіку, архетипи та сакральні образи, та як конкретна форма людського існування, через яку реалізується інтенціональний і афективний досвід жінки. На наш погляд, надзвичайно цікавим є аналіз міфологічних моделей та архетипічних сценаріїв жіночності, що визначають культурні уявлення про жіноче начало у різних традиціях. В. Світлицька досліджує релігійні соціокультурні практики з позиції гендерного аналізу, що формують жіночу суб'єктність через архетипи, сакралізацію материнства, ритуалізацію тілесності, культурний механізм гендерної соціалізації та трансцендентність жіночого. Авторка обґрунтовує універсальний характер архетипу Великої Матері як носія космогонічних, онтологічних, соціокультурних і морально-ціннісних принципів у формуванні уявлень про жіноче начало в різних історико-культурних і філософських контекстах.

У **Розділі III** комплексно осмислено жінку як соціокультурний та духовно-антропологічний феномен в контексті сучасного метамодерного світу. Дисертантка спирається на концепт метамодернізму як теоретичну модель, що дозволяє аналізувати трансформації жіночого досвіду, суб'єктності та художнього образу в умовах глобалізаційних, цифрових та соціокультурних змін

та здійснює комплексний аналіз естетичних моделей репрезентації жіночого у мистецтві метамодерну на прикладі різних художніх форм та практик. Естетичні моделі репрезентації жіночого у мистецтві метамодерну відображають динамічний характер жіночого досвіду, поєднуючи тілесність, емоційність, індивідуальну творчу особистість, колективну пам'ять та духовно-етичні практики. Вони формуються через осциляцію між полярними категоріями, що відкриває простір для творчої діяльності як способу інтеграції травми, турботи, соціальної активності, творчого опору та взаємної любові-агапе. Творчість у цьому контексті постає не лише як художня практика, а як екзистенційна стратегія переосмислення досвіду та здійснення глибинних соціокультурних трансформацій. Серед беззаперечних переваг цього розділу ще хочемо підкреслити поєднання теоретичного аналізу з емпіричним дослідженням, яке провела авторка, що дозволило конкретизувати соціальний портрет сучасної жінки. Особливої уваги заслуговує осмислення феномену жінки в контексті метамодерну, що відкриває нові перспективи інтерпретації жіночої суб'єктності та її ролі в сучасному мистецькому просторі.

У **висновках** чітко узагальнено результати дисертаційного дослідження, які розкривають зміст поставлених завдань і формують підґрунтя для подальшого філософського осмислення образу жінки в метамодерному мистецькому просторі. Естетика жіночого в цьому контексті відкриває можливість інтерпретації жінки як носійки агапічної онтології, де мистецтво постає не лише засобом вираження, а й простором духовної взаємодії, зцілення та смислового оновлення культури.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на науково-методологічних семінарах кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик, а також були представлені в межах проходження всеукраїнських програм науково-педагогічного підвищення

кваліфікації, корпоративного навчання, міжнародної літньої школи, та оприлюднені на 19 міжнародних та 12 всеукраїнських і регіональних наукових та науково-практичних конференціях. Теоретичні і практичні напрацювання дослідження знайшли відображення у 28 публікаціях автора, з них: 4 статті в наукових фахових виданнях України, 1 стаття у міжнародному науковому виданні, індексованому в базі Web of Science.

5. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості комплексного переосмислення ролі жінки в сучасному соціокультурному та філософському просторі, що сприяє формуванню цілісних підходів до аналізу жіночої суб'єктності та її суспільних репрезентацій. Отримані результати можуть бути використані в освітній і науковій діяльності (зокрема у викладанні філософських, культурологічних і гендерних дисциплін), у розробці навчальних програм і підвищенні кваліфікації педагогічних працівників. Крім того, вони мають прикладне значення для розвитку гуманітарної та культурної політики, реалізації освітніх і соціокультурних проєктів, а також можуть бути використані в діяльності закладів вищої освіти, гендерних центрів і професійних спільнот.

Хотілося б звернути увагу на той факт, що результати дисертаційного дослідження В. Світлицької **впроваджено** в культурно-інформаційну діяльність ТОВ «Південноукраїнський Медіа Холдинг», в освітньо-культурну практику Вальдорфської школи та Міжнародного університету, що підтверджується відповідними актами, які додаються до додатків.

Також в позитивному сенсі вражають інші додатки: «Бінарні атрибутивні системні параметри моделі жінки як соціокультурного феномену» та «Ілюстративні матеріали до розділу 3». Слід особливо відзначити увагу дисертантки до теорії систем, яка була плідно розроблена видатним і всесвітньо відомим представником одеської філософської школи Авеніром Уйомовим. Вікторія Романівна зробила системний підхід у версії загальної параметричної теорії систем (ЗПТС) А. Уйомова провідною стратегією

дослідження (с. 41), що у синтезі з іншими теоретико-концептуальними підходами дозволило їй успішно реалізувати мету дослідження та виконати поставлені комплексні завдання. Одночасно дисертантка збагатила арсенал ЗПТС у своїй презентації системного моделювання феномену жінки через систему моделей поведінки у багатовекторних відносинах. Актуальне завдання сучасної української філософії якраз і полягає у збереженні і творчому переосмисленні регіональних філософських традицій нашої країни.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Водночас, вважаємо за необхідне відмітити, що дисертація містить деякі критичні міркування і рекомендації, які потребують авторського коментування:

1. З тексту дисертації не дуже зрозуміло, як в авторській моделі жінки та жіночого співвідносяться контроверсійні настанови: конструктивістська та онтологічна. Так у різних фрагментах дисертації зустрічаються наступні положення: а) «метою дослідження визначено аналіз феномену жінки як багатовимірного теоретичного конструкту...» (с. 3, 37), «Феномен жінки як багатовимірний теоретичний конструкт поєднує емпіричний вимір поняття «жінка» та абстрактно-символічний вимір категорії «жіноче» (с. 348); та б) «у сучасному соціокультурному та духовно-антропологічному вимірі феномен жінки доби метамодерну постає як особлива онтологічна форма буття...» (с. 7), «застосування агапеологічного підходу до дослідження феномену жінки дозволяє його осмислення як ціннісно-онтологічного феномену» (с. 42), «розгляд жіночого як структурного елементу онтології», «онтологія жіночого» (с. 228 та ін.). Як співвідносяться ці два рівня – онтологічний та конструктивістський – у методологічній програмі дослідження в цілому та в стратегії виконання конкретних завдань і в аналітиці мистецьких практик, обраних для реконструкції суб'єктивного та культурного досвіду жінки доби метамодерну?

2. Є певна смислова та поняттєво-термінологічна розбіжність між назвою другого розділу та назвами підрозділів. В назві підрозділу акцентується метафізична складова – «Метафізика та соціокультурний вимір жіночого у світотворчих наративах». Проте в назвах підрозділів фіксується міфологічна парадигма та релігійні соціокультурні практики. (2.1. Міфологічна парадигма жіночої персоніфікації та архетипові сценарії жіночності; 2.2. Репрезентація жіночого в релігійних соціокультурних практиках). Тому потребує додаткового прояснення, в якому сенсі дисертантка застосовує концепт «метафізика». Стисле пояснення є в передмові до розділу: «У рамках філософського осмислення феномену жінки поняття «метафізика жіночого» постає як спроба виявити глибинні, сутнісні підвалини жіночого початку у структурі буття <...> У фокусі метафізики жіноче ми можемо розглядати у двох площинах: як філософську універсалію, властиву буттю в цілому, що проявляється через символіку, архетипи, сакральні образи, і як конкретну форму людського існування, через яку розкривається певний тип онтологічного досвіду, інтенціональності і внутрішній вимір буття жінки» (с.129). Але тут, на наш погляд, дисертантка скоріше розмиває межі поняття, воно подано занадто широко, поняттєве ядро трохи аморфне. *Differentia specifica* метафізики/метафізичного в авторській оптиці потребує додаткового пояснення. Це вкрай важливо в умовах «постметафізичного повороту», коли концепт метафізики в сучасних філософських побудовах часто має суттєво різні, інколи протилежні інтерпретації.

3. Вище ми висловили підтримку теоретико-методологічної програми дисертаційного дослідження В. Р. Світлицької, ядром якої обрано загальну параметричну теорію систем (ЗПТС) А. Уймова, що доволі органічно об'єднує інші концептуальні підходи та конкретні методи. Проте авторці не вдалося повністю уникнути методологічної еkleктики та зайвої строкатості. Подекуди спостерігається надмірна насиченість методологічного апарату, що може

ускладнювати чітке розмежування внеску окремих підходів у досягнення отриманих результатів.

4. Окремі теоретичні положення мають декларативний характер і потребували б більшої конкретизації або ілюстрування на рівні прикладів. Звертаємо у цьому контексті увагу на вкрай цікавий та евристично плідний сучасний напрямок, про який згадує дисертантка – філософію інтимного сакрального (с. 208). В сучасній світовій міждисциплінарній гуманітаристиці з'являються піонерські дослідження інтимності/соціальної інтимності (*intimacy /social intimacy*). В.Р. Світлицька наводить відповідний приклад в контексті дослідження феномену жіночості, але достатньої конкретизації філософії інтимного сакрального в тексті ми не знаходимо. Проте висловлене нами зауваження радше має характер рекомендації для подальших наукових розвідок, наш власний запит до дослідниці, яка продемонструвала настільки високий рівень наукової новизни та оригінальності мислення, що відповідь на це запитання ми очікуємо саме в її оптиці, сподіваючись на конструктивний діалог.

Висловлені коментарі і зауваження не торкаються основних положень дисертації, а запрошують до наукової дискусії. Вони не ставлять під сумнів наукову новизну, теоретичну та практичну цінність роботи, особистий внесок авторки, методологічну базу, глибину та об'єктивність проведеного дослідження та достовірність результатів.

7. Загальна оцінка дисертації

Дисертаційна робота Світлицької Віолети Романівни «Феномен жінки у філософському дискурсі» є самостійним і завершеним науковим дослідженням. Дослідження виконане на високому теоретичному, методологічному та емпіричному рівні, має комплексний і логічно обґрунтований характер, а її основні положення вирізняються науковою новизною та практичною значущістю.

Дисертація «Феномен жінки у філософському дискурсі» повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44 із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21 березня 2022 р., №502 від 19 травня 2023 року та №507 від 03 травня 2024. Враховуючи наведені аспекти, авторка дисертаційної роботи, Світлицька Віолета Романівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 Філософія у галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Офіційний опонент:

доктор філософських наук,
професор, завідувачка кафедри філософії
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Інна ГОЛУБОВИЧ

Особистий підпис доктора філ. наук
Григор
Солондович ЗАСВІДЧУЮ
Ст. інспектор відділу кадрів
Марина Ракітська
06.04.26

Підпис *Григор Солондович*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар Вченої ради І. І. Мечникова
С. В. Курандо
06.04.26

